

М. В. Цинова

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США В ІСТОРІОГРАФІЇ

Ключові слова: українська діаспора, система освіти й науки, емігранти.

Ключевые слова: украинская диаспора, система образования и науки, эмигранты.

Key words: Ukrainian diaspora, system of education and science, emigrants.

На території України в радянські часи історія зарубіжних українців залишалася практично поза увагою дослідників, оскільки праця у зарубіжних установах чи архівах була, в основному, неможливою для радянських істориків. Разом з тим дослідження різних аспектів життєдіяльності українців, які мешкають поза межами української території, але є складовою частиною українського етносу, становлять важливу частину історії України. Виходячи з цього актуальним видається аналіз наукових праць, виданих представниками української діаспори в США впродовж другої половини ХХ ст. та присвячених розвитку власне діаспори.

Метою даної статті є висвітлення одного з важливих аспектів зазначеної вище проблеми — дослідження американськими українцями окремих аспектів освіти й науки, які сформувалися в українській діаспорі США після Другої світової війни.

Перша згадка про українську середню освіту на американському континенті з'явилась у «Пропам'ятній книзі», яка являла собою збірник нарисів, літературних творів, ілюстрацій про життя українців у США. Готувала до видання цю книгу Головна управа Українського Народного Союзу (УНС) та редколегія «Свободи» у складі Миколи Мурашка, Володимира Малевича, Романа Слободяна, Дмитра Галичина, Романа Рев'юка та Луки Мишути. В процесі підготовки збірника з'ясувалося, що про українську діаспору в США було зібрано мало документів і матеріалів. Головним джерелом книги стали протоколи головного управління УНС, конференцій та загальних зібрань, матеріали газети «Свобода» й інших друкованих видань [1].

У збірнику була надрукована, зокрема, стаття Осипа Стеткевича, присвячена українському шкільництву в Америці. Автор відзначав роль Церкви у запровадженні українського шкільництва в Америці, характеризував «дяко-вчителів». Важливим є те, що Осип Стеткевич не подає ідеалізованої картини, яка іноді має місце у більш пізніх публікаціях, присвячених освіті українців на американському континенті. Він, наприклад, говорячи про першу половину ХХ ст., зазначає, що «громадяни дуже бунтувалися, як їм хто пропонував заплатити на місяць кільканадцять центів на вдержання або піднесення школи» [2]. Характеризуючи сучасне йому становище українських шкіл, О. Стеткевич зауважує, що «школи парохіяльні не багато змінилися», що окремі групи церковних та освітніх діячів не знаходять порозуміння; характеризує також різницю між школами при церквах та приватними, які утримуються окремими батьками [3].

У 1950-х рр. українці «третьої хвилі» ще не встигли достатньо адаптуватися, а отже мали місце лише окремі статті й розвідки з питань освіти, в основному, середньої й початкової. Так, у 1956 р. історії українських католицьких парафіяльних шкіл у Сполучених Штатах присвячена розвідка Наталі Ганни Кзюби. Авторка дослідила стан справ в українських католицьких школах періоду від 1936 до 1955 р., проаналізувала географію їх розташування, соціальний склад учнів, наявність вчителів тощо. З метою найкращої ілюстрації покращення стану справ у ставленні українців-емігрантів до освіти власних дітей авторкою складена діаграма, на якій подаються дані щодо відвідування українськими дітьми української католицької школи в Чикаго. З діаграми виходить, що в період з 1936 до 1949 р. мало місце поступове збільшення кількості учнів, кожного року кількість їх збільшувалась, але не набагато. Натомість з 1949 до 1955 р. відбувся кількісний стрибок й кожного року відбувалось збільшення школярів у декілька разів [4]. Особливостями робіт 1940–1950-х рр. є те, що вони були розраховані на американського читача й тому друкувались англійською мовою.

У 1960–1970-х рр. у середовищі вчених діаспори значно поживались дослідження з питань історії, формування та діяльності різних суспільних організацій, освітніх та наукових уста-

нов. Пов'язано це було з тим, що «третя хвиля» еміграції до США та Канади, яку часто називають «політичною», що складалася з осіб, які переїхали за океан впродовж другої половини 1940-х — 1950-х рр., пройшла стадію адаптації й почала активно працювати. Важливим було також те, що саме в цей період розпочалось створення українських науково-дослідних центрів у Північній Америці. Низка праць цього періоду відзначається ґрунтовним аналізом окремих аспектів існування діаспори. Це, зокрема, роботи Ольги Войсенко [5], Вільяма Дарковича [6], Джона Григоровича [7], Осипа Назарука [8], Михайла Марунчака [9], Мирона Куропася [10], Мирослава Лупула [11]. Їхня увага була зосереджена, в тому числі, на проблемах асиміляції в середовищі молодого покоління української діаспори, взаємодії з органами влади держав поселення та ін.

Зокрема, в роботі Мирона Куропася «Історія української еміграції в США» стверджується, що більшість українців Америки успішно інтегрувалася в американське плюралістичне суспільство і стала його частиною. В цьому, на думку автора, полягає схожість української діаспори з іншими діаспорними групами США. Американські українці водночас додержуються двох національно-державних традицій — української і американської. Саме через свою відданість американським засадам життя — демократії, свободи і правосуддя для всіх — українці Америки так прагнуть до створення української незалежної держави [12].

Впродовж 1960–1970-х рр. значна дослідницька увага присвячується й питанням освіти й науки українців у Сполучених Штатах. Література цього періоду відрізняється тим, що може служити водночас як історіографічним фактом, так і власне джерелом для дослідження даного періоду. Про стан української науки в еміграції, процес її організації у наукові товариства та організації подають багато матеріалу періодичні видання створених (або відроджених) українських наукових організацій. До них належать «Записки НТШ» (1948–1970 рр.), «Аннали УВАН» у 12 томах у (1951–1972 рр.), «Вісті УВАН». «Аннали» почали виходити англійською мовою з 1951 р. На початковому етапі фінансування забезпечувалось Фондацією Форда. Випуски «Анналів» подавали переклади наукових праць Сергія Єфремова, Михайла Міллера. Як і в багатьох інших випадках

початок виходу журналу позначився критикою з боку інших представників діаспори. Так, на журнал було подано негативний відгук Миколи Чубатого, який вважав «що ми бавимось в науку, замість того, щоб пробиватися в політиці». Окремі випуски «Анналів» були присвячені Михайлові Драгоманову, собору Св. Софії у Києві та іншим темам [13].

Періодичне видання «Вісті УВАН» почало виходити з 1970 р. Присвячено воно було різним організаційним питанням діяльності Української Вільної Академії Наук [14], тому має цінність, в основному, як джерело.

Наприкінці 1960-х продовжують виходити й узагальнюючі роботи, присвячені історії та життєдіяльності українців на американському континенті. До таких належить монографія Василя Галича «Ukrainian in the United States» («Українці у Сполучених Штатах») [15]. Професор університету в Чикаго, Іллінойс спрямував свою увагу на такі аспекти життя українців, як історія переселення на Американський континент, вихід з України, адаптація до американського суспільства, робота в сільському господарстві, входження українців до бізнесових та професійних кіл; організації, релігійне питання, преса. На жаль, питанням освіти присвячується зовсім мало уваги, лише згадується про вчителів як одну з професій, які змогли здобути собі українці в Америці [16]. Проте монографія має неабияке значення, оскільки подає детальну картину життя українців у США без зайвого захоплення.

Важливе значення для дослідження початків діяльності кафедр українознавства мають дві монографічні праці, які обстоюють протилежні позиції з приводу можливості й доцільності створення кафедр при Гарвардському університеті. Так само, як і деякі інші роботи, ці монографії носять водночас як історіографічний, так і джерелознавчий характер. Першою з робіт є монографія Омеляна Прицака «Чому катедри українознавства в Гарварді?» [17]. Відомий історик, професор зі світовим ім'ям, Омелян Прицак обґрунтовує у своїй роботі необхідність відкриття кафедр українознавства у Гарвардському університеті. Вкрай важливою є характеристика професором Прицаком «де-класованого вченого», тобто людей, які «у своїй молодості мали деяке відношення до університету, часом навіть здобули магістерський титул у Львові або докторський титул в УВУ... але

опісля десятки років вони були поза межами науково-дослідної праці, заробляючи на хліб щоденний фізичною або бюровою працею» [18]. Вчений зазначає, що він особисто з великим співчуттям ставиться до таких людей, але великою трагедією є те, що саме такі люди вважають себе єдиними носіями «вільної української науки». Це трагічно, веде далі О. Прицак, оскільки «таким чином вільна українська наука у своїх і чужих ідентифікується з провінціалізмом, обмеженістю та дилетанством. А це ж і є остаточна ціль деяких наших сусідів звести українську культуру, науку, а разом і українську справу на провінційні рейки» [19].

Саме тому, вважає вчений, й необхідно відкривати кафедри, які б займалися такими дисциплінами, як лінгвістика, література (з етнографією та фольклором) та історія (з соціологією, археологією, мистецтвом), саме в найпрестижнішому Гарвардському університеті, який, на думку дослідника, є не тільки найпрестижнішим, але й таким, який справді забезпечує найвищу якість з усіх вищих навчальних закладів Сполучених Штатів. Обґрунтовує необхідність доброї бібліотеки, українського наукового інституту, який би займався дослідною роботою поряд з кафедрами, можливість зібрати кошти на цю справу. Знов-таки, наголошує на тому, що науковий інститут мусить включитися у міжнародний науковий процес, виводити українську науку з стану «провінційності», налагоджувати видавничу справу тощо.

Аргументація виглядає цілком логічною й зрозумілою, навіть у найскладнішій частині — фінансування означених кафедр коштами української громади США.

Того ж 1973 р. вийшла друком монографія Дмитра Штогринна «Світла й тіні українських студій у Гарварді» [20]. Порівнюючи Гарвард з іншими університетами Америки, Дмитро Штогрин робить висновки не на його користь. Професор Штогрин вважав, що кошти, які потрібні на Гарвард і які збирались з української громади, були надто великими й витрати невиправданими. Відчувається й образа від імені «української вільної науки», яку організатори Гарвардських студій, зокрема О. Прицак, проігнорували. Разом з тим Дмитро Штогрин детально проаналізував розклади кафедр, дисципліни, які викладались, сфери наукових інтересів всіх викладачів, які були запрошені

працювати до Гарварду, саму університетську систему. Крім того, він провів, як вже зазначалося, порівняльний аналіз, який дає певну можливість зрозуміти процеси, які відбувалися в ті часи у сфері американської вищої освіти, а також проаналізувати можливість вивчення українознавчих дисциплін в американських університетах.

Подальші праці науковців довели право на існування Українського Наукового Інституту Гарвардського Університету (УНІГУ). Про це свідчить, зокрема, збірка, що побачила світ у 1976 р. «Українці в американському та канадському суспільствах. Соціологічний збірник» [21]. Цікавою для нашого дослідження є, зокрема, робота Богдана Р. Боцюрківа, присвячена проблемам етнічної ідентифікації університетських студентів українського походження [22]. Автором відзначено основні асиміляційні процеси в студентському середовищі. Наприклад, окреслена тенденція до асиміляції дітей від етнічно мішаних шлюбів і дітей батьків, які відійшли від грекокатолицької і православної церков більшою мірою, ніж студенти, які були виховані в заселених українцями місцевостях, в родинях, в яких батьки українці і які належать до української церкви. Виявлена також залежність між професією та соціальним статусом батьків та рівнем етнічної української ідентифікації студентів. Майже аналогічним проблемам присвячено роботу Всеволода В. Ісаїва «Суспільний стаж, процес асиміляції й етнічна ідентичність українців у Північній Америці» [23], в якій автором висловлена думка, що навіть втрата української мови частиною діаспорної української молоді не означає втрату української ідентичності.

Вартою уваги є також робота Галини Дуди [24], в якій на основі статистичних даних авторка доходить висновку, що зазначають ті школи, які мають невелику кількість учнів, а продовжують свою роботу ті, які мають більше ста учнів; порівнює роботу українських католицьких та православних церков у галузі шкільної освіти з мережею світської «Рідної Школи».

Впродовж 1980–1990-х рр. існування української діаспори в Америці позначилося низкою важливих ювілейних дат, які гучно святкувалися. Серед них відзначення столітнього ювілею української діаспори Канади, святкування Тисячоліття хрещення Русі, становлення незалежної України. У зв'язку з

цим з'явилась певна кількість робіт, присвячених історії української діаспори в Північній Америці. Це, зокрема, наукові праці В. Маруняка [25], В. Куропася [26], А. Камінського [27], В. Дідюка [28]. Увага вчених була спрямована на громадсько-політичне, науково-освітнє та культурне життя західної української діаспори.

Ректор Українського Вільного Університету (УВУ) В. Янів в роботі «Нарис співдії НТШ і УВУ в екзилі» подав докладний аналіз діяльності цих установ, особливо з приводу підготовки ювілею хрещення Руси-України [29].

У 1991 р. українською діаспорою США була підготовлена колективна монографія «The Ukrainian Heritage in America» («Українська спадщина в Америці»), яка була присвячена головним досягненням представників діаспори в американському суспільстві [30].

Після здобуття Україною незалежності дослідження освіти й науки в американській діаспорі продовжуються й навіть виходять на новий рівень. Зокрема, до п'ятидесятиріччя Шкільної Ради при Українському Конгресовому Комітеті Америки (УККА) було видано збірку праць науковців: як представників діаспори, так і вітчизняних, які присвячені розвитку мережі Рідна Школа [31]. Юрій Гаєцький присвятив свою розвідку історії українського шкільництва від XVI до XX ст., проаналізувавши братські школи XVI ст., початкову освіту в Гетьманщині, приходські школи XIX ст., початок власне «Рідної школи» на Галичині наприкінці XIX — на початку XX ст. та її розвиток у міжвоєнний період, а далі — відкриття у 1949 р. першої рідної школи у Нью-Йорку, на еміграції та її подальший розвиток аж до 1990-х рр. [32]. Цінну інформацію містять статті провідників Рідної Школи в Америці, які у різні часи очолювали Шкільну Раду при УККА.

Зокрема, доктор Едвард Жарський, голова Шкільної Ради у 1953–1954 та 1961–1977 рр., присвятив свою роботу першому тридцятиріччю Шкільної Ради. Доктор Жарський зазначив, що заснування Шкільної Ради відбувалося на підготовленому ґрунті, маючи на увазі працю католицьких парафіяльних шкіл; відзначив зв'язок відкриття мережі рідних шкіл з прибуттям великої кількості українців з «таборів Ді-Пі в Європі»; описав структуру й організацію праці шкіл, принцип формування учи-

тельських кадрів, функції часопису «Рідна Школа», перелічив громадські організації, з якими підтримує контакти Шкільна Рада [33].

Доктор Євген Федоренко, голова Шкільної Ради з 1983 р., відзначив учительські семінари, які проводились Шкільною Радою, видавничу діяльність, наголосив, що у Проекті програми навчання у школах українознавства робиться акцент на 1) інтелектуальне виховання і 2) національне виховання. Також доктор Федоренко відзначив, що вже в останні часи (1990-ті рр.) Шкільна Рада розпочала широкомасштабну діяльність з допомоги шкільництву в Україні [34].

Певною вагою означених робіт є розгляд мережі шкіл українознавства виключно у позитивному ключі, нехтування проблемами, які все ж таки мали місце.

Ювілейне видання «Шкільна Рада» містить також окремі розвідки активних учасників освітнього процесу в США та в інших місцях поселення українців. Так, описує свої враження від учительського семінару в США вчителька українознавства з Австралії Е. Барчинська [35], зокрема зазначаючи спільні та відмінні проблеми українського вчительства в Австралії та Америці. Ф. Любинецька подає у своєму матеріалі короткий історію Рідної Школи, зауважуючи, що ця, світська українська освіта, виявилась необхідною, незважаючи на наявність «нечисленного цілоденного шкільництва при українських католицьких парафіях» [36].

Дослідження наукових інституцій американських українців набуло нового змісту після здобуття Україною незалежності, особливо у 2000-ні рр. Періодичне видання «Вісті УВАН» поступово перетворилося з журналу для повідомлень про справи у науковому житті на збірки наукових матеріалів, серед яких містяться у тому числі й матеріали біографічного характеру, присвячені окремим науковцям — представникам української діаспори. Важливим є те, що в ці роки «американськими українцями» розпочинається вивчення власної історії — історії науки в українській діаспорі США. Цьому присвячені роботи Олександера Архімовича «Матеріали до історії Української Вільної Академії Наук у США» [37], Любомира Винара «Історична секція УВАН» [38], Петра Одарченка, Миколи Француженка «Діяльність Вашингтонської Групи Української Вільної

Академії Наук у США за 40 років (від 1956 до 1996)» [39], Олексі Біланюка, Ренати Голод, Олега Третяка «Літні семінари УВАН у Гантері (Н. Й.) 1974–1992» [40], Юрія Чапленка «Початки Винниченківської Комісії УВАН» [41], які носять, переважно описово-історичний характер. Аналіз взаємин між різними науковими організаціями українців у США міститься у роботі Олександра Домбровського «До історії відносин між УВАН, УІТ і НТШ» [42]. Про внесок окремих вчених до розвитку української науки в американській діаспорі йдеться у роботах Андрія Горняткевича «Юрій Володимирович Шевельов як мовознавець» [43], Євгена Федоренка «З життєвого шляху Юрія Шевельова» [44], Асі Гумецької «Кілька слів про Любов Артемівну Дражевську» [45], Сергія Білокіня «Володимир Міяковський» [46].

Загалом можна зазначити, що на початку ХХІ ст., поряд із традиційними для українських науковців в американській діаспорі досліджень з історії, літератури, мовознавства, які робилися на матеріалі «материкової» України, розпочинаються дослідження в галузі історії української діаспори, її наукових, освітніх, культурних закладів. Наприклад, Любомир Винар у 2007 р. пише статтю «Протоколи конференцій дійсних членів УВАН як історичне джерело» [47].

Крім «Вістей», у 1990-ті рр. виходять збірки «125 років Київської української академічної традиції» й «Науковий збірник», які містять наукові розвідки членів Української Вільної Академії Наук у США, присвячені в тому числі історії УВАН — Марко Антоновича [48], Ярослава Рудницького [49], Василя Омельченка [50], Юрія Шевельова [51], Богдана Винара [52]. Серед діячів київської української академічної традиції представлені й ті, котрі згодом працювали в американській діаспорі. Це, зокрема, розвідка Ореста Субтельного, присвячена Олександру Оглобину, який формувався як історик в межах київської академічної традиції, а згодом працював в США [53].

Науковому товариству ім. Т. Шевченка (НТШ) в Америці присвячено праці дослідників, які брали участь в його роботі впродовж другої половини ХХ ст., — Ореста Поповича [54], Романа Савського [55], Лариси Онишкевич [56], Романа Вороновича [57], Хелени Сміндак [58], Світлани Андрушків [59] та

ін., які на початку ХХІ ст. друкуються переважно англійською мовою.

Отже, історіографія, яка була створена в українській діаспорі США впродовж другої половини ХХ ст., представлена, в основному, окремими статтями, збірками наукових робіт до ювілейних дат, описовими матеріалами. Лише на початку ХХІ ст. з'являються поодинокі аналітичні роботи, присвячені саме розвитку освіти й науки в діаспорі. Проте таких робіт на сьогодні зовсім мало. Пов'язане це з старінням головного наукового потенціалу української діаспори США, а також з тим, що наступні покоління набагато більше підлягають акультурації та асиміляції до англomовного американського середовища (варто згадати хоча б звіти НТШ від 2000–2008 рр., в яких не міститься жодного матеріалу українською мовою), а отже, менше уваги присвячують історії власної етнічної групи. Разом з тим необхідно зазначити, що з початку 1990-х рр. наукові дослідження української діаспори в усіх країнах світу, зокрема й в Америці, все більше переносяться до України.

Джерела та література

1. Тригуб П. М., Мерфі Н. Українська діаспора в США: збереження традицій національної культури (історіографія проблеми) / П. М. Тригуб, Н. Мерфі // Наукові праці: Науково-методичний журнал. — Т. 74. — Вип. 61. Історичні науки. — Миколаїв: Вид-во МАГУ ім. П. Могили, 2007. — 172 с.
2. Стеткевич О. Українське шкільництво в Америці // Шкільна Рада 1953–2003. Збірник статей та матеріалів. — Нью-Йорк, 2003. — С. 21–32. Передруковано в скороченні з Пропам'ятної книги, виданої з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу, ред. д-р Лука Мишута. — Нью-Джерзі, УНСоюз, 1936. — С. 26.
3. Там само. — С. 30–31.
4. Czuba Natalie Ann. History of the Ukrainian Catholic Parochial Schools in the United States. — Chicago, Illinois, 1956. — 60 с.
5. Woycenko Olga Canada's Cultural Heritage. Ukrainian Contribution. Winnipeg, UVAN, 1964.
6. Darkovich William. Ukrainians in Canada: The Struggle to Retain Their identity, 1967.
7. Gregorovich John A Ukrainian Canadian in Parliament: Memories of Michael Luchkovich. — Toronto: Ukrainian Canadian Research Foundation, 1965.
8. Назарук Осип. Перший світовий конгрес українців. — Вінніпег — Нью-Йорк — Лондон, 1969.

9. Marunchak M. The Ukrainian Canadians: A History. — Winnipeg: UVAN, 1970.
10. Kurupas M. The Ukrainians in America. — Minneapolis: Lerner Publ. Co., 1972. — 86 p.; Куропась М. Історія української еміграції в Америці. Збереження культурної спадщини / Переклав на українську мову Вадим Павловський. Український музей. — Нью-Йорк, 1984; Куропась С. Спогади з України й 60 років в Америці. — Нью-Йорк; Париж; Чикаго, 1988.
11. Лупул М. Українці в Канаді: історичний досвід та перспективи // Українці в американському та канадському суспільствах: Соціологічний збірник. — Джерсі-Сіті, 1976.
12. Куропась М. Історія української еміграції в Америці. Збереження культурної спадщини / Переклав на українську мову Вадим Павловський. Український музей. — Нью-Йорк, 1984. — С. 3.
13. The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U. S. — New York 10, N. Y. // З архіву УВАН у США.
14. Вісті УВАН. — Ч.1. — Нью-Йорк, 1970. — 82 с.
15. Halich Wasyl. Ukrainian in the United States. — New York: American Immigration Collection, 1970. — 174 p.
16. Там само. — С. 68–69.
17. Прицак О. Чому катедри українознавства в Гарварді? — Кембридж, Масс. — Нью-Йорк: Фонд катедр українознавства (ФКУ), 1973.
18. Там само. — С. 18.
19. Там само. — С. 19.
20. Штогрин Д. М. Світла й тіні українських студій у Гарварді. — Чикаго: Товариство української студіюючої молоді ім. Миколи Міхновського, 1973. — 81 с.
21. Українці в американському та канадському суспільствах. Соціологічний збірник / Український науковий інститут Гарвардського університету. Кембридж, Масс; Український соціологічний інститут Інк. Нью-Йорк. Праці — Т.1 /За ред. Всеволода В. Ісаїва. — Видавництво М. П. Коць. — Джерсі Сіті, Н. Дж, 1976. — 360 с.
22. Богдан Р. Боцюрків. Етнічна ідентифікація і наставлення університетських студентів українського походження: висліди анкетного дослідження в Альбертському Університеті // Українці в американському та канадському суспільствах. Соціологічний збірник / Український науковий інститут Гарвардського університету. Кембридж, Масс; Український соціологічний інститут Інк. Нью-Йорк. Праці — Т.1 /За ред. Всеволода В. Ісаїва. — Видавництво М. П. Коць. — Джерсі Сіті, Н. Дж, 1976. — 360 с. — С. 122–182.
23. Ісаїв Всеволод. Суспільний стаж, процес асиміляції й етнічна ідентичність українців у Північній Америці // Українці в американському та канадському суспільствах. Соціологічний збірник / Український науковий інститут Гарвардського університету. Кембридж, Масс; Український соціологічний інститут Інк. Нью-Йорк. Праці — Т.1 /За ред. Всеволода В. Ісаїва. — Видавництво

- М. П. Коць. — Джерзі Ситі, Н. Дж, 1976. — 360 с. — С. 212–227.
24. Дуда Г. Оцінка системи рідних шкіл // Українці в американському та канадському суспільствах. Соціологічний збірник / Український науковий інститут Гарвардського університету. Кембридж, Масс; Український соціологічний інститут Інк. Нью-Йорк. Праці — Т.1 /За ред. Всеволода В. Ісаїва. — Видавництво М. П. Коць. — Джерзі Ситі, Н. Дж, 1976. — 360 с. — С. 182–199.
 25. Маруняк Володимир. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по Другій світовій війні. Т1. Р.1945–1951. — Мюнхен: Академічне видавництво доктора Петра Балея, 1985. — 429 с.
 26. Kugoras M. Ukrainian American Roots and Aspirations 1884–1954. — Toronto — Buffalo — London, 1991.
 27. Камінський Анатоль. Край, еміграція і міжнародні закуліси. — Видання Політичної ради ОУНа. — Манчестер; Мюнхен; Нью-Йорк, 1982. — 264 с.
 28. Дідюк Василь. Нарис історії Конгресу українців Канади в Торонто. — Канада; Онтаріо; Торонто, 1991.
 29. Янів Володимир. Нарис співдії НТШ та УВУ в екзилі // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Від наукового товариства ім. Т. Шевченка до Українського Вільного Університету (Пряшів — Свитник, 12–15 червня).
 30. The Ukrainian Heritage in America». — New York, 1991.
 31. Шкільна Рада 1953–2003/ за ред. Є. Федоренка. — Нью-Йорк, 2003. — 412 с.
 32. Гаецький Ю. Українське шкільництво від 16-го до 20-го століття // Шкільна Рада 1953–2003. Збірник статей та матеріалів. — Нью-Йорк, 2003. — С.32–39.
 33. Жарський Е. Перше тридцятиліття Шкільної Ради 1953–1983 // Шкільна Рада 1953–2003. Збірник статей та матеріалів. — Нью-Йорк, 2003. — С. 46–54.
 34. Федоренко Є. У 50-тя Шкільної Ради// Шкільна Рада — С54–66; Федоренко Є. Шкільна Рада — Україна // Шкільна Рада 1953–2003. — Нью-Йорк, 2003.
 35. Барчинська Е. Семінар учителів в Америці// Шкільна Рада. — С.98–99.
 36. Любинецька Ф. «Рідній Школі» сповнилось 100 років // Шкільна Рада. — С.141–143.
 37. Архімович О. Матеріали до історії Української Вільної Академії Наук у США // Вісті УВАН. — Ч.2. — Нью-Йорк, 2000. — С. 89–139.
 38. Винар Л. Діяльність історичної секції УВАН у США // Вісті УВАН/ Ред. О. Домбровський. — Т.4. — Нью-Йорк, 2007. — С. 226–233.
 39. Одарченко П., Француженко М. Діяльність Вашингтонської Групи УВАН у США (від 1956 до 1996)//Вісті УВАН. — Ч.2. — Нью-Йорк, 2000. — С. 156–188.

40. Біланюк О., Голод Р., Третяк О. Літні семінари УВАН у Гантері (Н. Й.) 1974–1992) // Вісті УВАН. — Ч.2. — Нью-Йорк, 2000. — С.188–193.
41. Чапленко Ю. Початки Винниченківської комісії УВАН // Вісті УВАН. — Ч.2. — Нью-Йорк, 2000. — С. 193–197.
42. Там само.
43. Горняткевич А. Юрій Володимирович Шевельов як мовознавець // Вісті УВАН. — Ч.2. — Нью-Йорк, 2000. — С. 72–80.
44. Федоренко Євген. З життєвого шляху Юрія Шевельова // Вісті УВАН у США /за ред. О. Домбровського. — Нью-Йорк, 2000. — Ч. 2. — С.180–185.
45. Гумецька А. Кілька слів про Любов Артемівну Дражевську // Вісті УВАН. — Ч.2. — Нью-Йорк, 2000. — С. 84–89.
46. Білокінь С. Володимир Міяковський // Вісті УВАН. — Ч.2. — Нью-Йорк, 2000. — С. 201–270.
47. Винар Л. Протоколи конференцій дійсних членів УВАН як історичне джерело // Вісті УВАН/ Ред. О. Домбровський. — Т.4. — Нью-Йорк, 2007. — С. 101–179.
48. Антонович М. 50-річчя Української Вільної Академії Наук // Науковий збірник / за ред. М. Антоновича. — IV. — Нью-Йорк, 1999. — С. 9–31.
49. Рудницький Я. До історії УВАН в авгсбурзькому періоді //Науковий збірник. Українська Вільна Академія Наук у США. — IV. — Нью-Йорк, 1999. — С.32–40.
50. Омельченко В. 45-річчя УВАН у США // Науковий збірник. — IV / за ред. Марко Антоновича. — Нью-Йорк, 1999. — С. 40–52.
51. Шевельов Ю. Слово на урочистих зборах з нагоди відкриття нового будинку УВАН у США 28 січня 1962 р. // Науковий збірник. Українська Вільна Академія Наук у США. — IV. — Нью-Йорк, 1999. — С. 52–55.
52. Винар Б. Володимир Тимошенко і УВАН: Науковий збірник / за ред. М. Антоновича. — IV. — Нью-Йорк, 1999. — С. 103–112.
53. Субтельний О. Олександр Петрович Оглоблин // УВАН у США. 125 років Київської Української Академічної тридиції 1861–1986. Збірник / за ред. М. Антоновича. — Нью-Йорк, 1993. — 539–554.
54. Padoch J. The Indestructible Society — New York, 1983. — P.8. Popovych Orest. Math-Physics-Technical Section Hosts Program at Shevchenko Society// Shevchenko Scientific Society, USA Activities and Press Reports 2000–2008 Edited by Orest Popovych/ — New York, 2009. — 638 p. — P.31–33; Popovych Orest. Shevchenko Scientific Society Promotes Ukrainian Studies // Shevchenko Scientific Society, USA Activities and Press Reports 2000–2008 Edited by Orest Popovych/ — New York, 2009. — 638 p. — P.55–58; Popovych Orest. Ukrainian Archives and Archeology — a Double Feature at the Shevchenko Society // Shevchenko Scientific Society, USA Activities

- and Press Reports 2000–2008 Edited by Orest Popovych/ — New York, 2009. — 638 p. — P.103–107;.
55. Sawycky, Jr Roman. Symposium Pays Tribute to Wytwycky // Shevchenko Scientific Society, USA Activities and Press Reports 2000–2008 Edited by Orest Popovych/ — New York, 2009. — 638 p. — P. 35–38;.
 56. Onyshkevych Larissa What Can We, in Ukrainian Studies, Do for Ukraine? // Shevchenko Scientific Society, USA Activities and Press Reports 2000–2008 Edited by Orest Popovych/ — New York, 2009. — 638 p. — P. 47–55;.
 57. Woronowycz Roman. The Tale of Microsoft's New Ukrainian Software, and a Little Prodding // Shevchenko Scientific Society, USA Activities and Press Reports 2000–2008 Edited by Orest Popovych/ — New York, 2009. — 638 p. — P.61–64;.
 58. Smindak Helen. A Benefit for the Shevchenko Society // Shevchenko Scientific Society, USA Activities and Press Reports 2000–2008 Edited by Orest Popovych/ — New York, 2009. — 638 p. — P.66–70;.
 59. Andrushkiw Svitlana. Shevchenko Scientific Society Opens its Holodomor Archive// Shevchenko Scientific Society, USA Activities and Press Reports 2000–2008 Edited by Orest Popovych/ — New York, 2009. — 638 p. — P.553–556.

Анотації

Цинова М. В. Научно-педагогическая деятельность украинской диаспоры в США в историографии.

В статье рассматривается один из важных аспектов жизнедеятельности украинской диаспоры в США — изучение системы образования и науки, которые сложились на американском континенте во второй половине XX века. Именно в этот период, после прибытия «третьей волны» эмигрантов из Украины, которая содержала большое количество преподавателей и ученых, американские украинцы начали изучать не только историю, культуру, литературу «материковой» Украины, но и обратили свой взгляд на развитие собственно украинской диаспоры, в том числе на развитие украинского образования и науки в США.

Tsinova M. V. Scientific and pedagogical activity of Ukrainian diaspora in the USA in historiography.

The article deals with one of the most important aspect of life of Ukrainian diaspora in the USA — study of the system of education and science, which was formed on the American continent in the late 20th century. It was during this period which is called «the third wave» of Ukrainian emigrants among whom there were many professors, teachers and scientists, that American Ukrainians began to study not only history, culture and literature of the «continental» Ukraine but also turned their attention to the development of the Ukrainian diaspora including the development of Ukrainian science and education in the USA.